



## Graviditetspenning till egenföretagare på grund av risker i arbetsmiljön

---

### Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens proposition 2012/13: 159 Graviditetspenning till egenföretagare på grund av risker i arbetsmiljön och en motion som väckts med anledning av propositionen.

I propositionen lämnas förslag som innebär att gravida egenföretagare, i likhet med vad som gäller för gravida arbetstagare, ska omfattas av rätten till graviditetspenning vid risker i arbetsmiljön. Regeringen föreslår att bestämmelserna träder i kraft den 1 januari 2014.

Propositionen innehåller även regeringens bedömning av socialförsäkringsförmåner i övrigt vid graviditet.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och avstyrker motionen i fråga.

I ärendet finns en reservation (MP) och ett särskilt yttrande (S).

Utskottet föreslår att ärendet avgörs efter en bordläggning.

# Innehållsförteckning

Sammanfattning .....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut .....	3
Redogörelse för ärendet .....	4
Utskottets överväganden .....	5
Graviditetspenning till egenföretagare på grund av risker i arbetsmiljön .....	5
Socialförsäkringsförmåner i övrigt vid graviditet .....	7
Reservation .....	11
Socialförsäkringsförmåner i övrigt vid graviditet, punkt 2 (MP) .....	11
Särskilt yttrande .....	12
Socialförsäkringsförmåner i övrigt vid graviditet, punkt 2 (S) .....	12
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag .....	13
Propositionen .....	13
Följdmotionen .....	13
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag .....	14

# Utskottets förslag till riksdagsbeslut

## 1. **Graviditetspenning till egenföretagare på grund av risker i arbetsmiljön**

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken. Därmed bifaller riksdagen proposition 2012/13:159.

## 2. **Socialförsäkringsförmåner i övrigt vid graviditet**

Riksdagen avslår motion

2012/13:Sf14 av Magnus Ehrencrona och Gunvor G Ericson (båda MP).

*Reservation (MP)*

Utskottet föreslår att ärendet avgörs efter endast en bordläggning.

Stockholm den 12 september 2013

På socialförsäkringsutskottets vägnar

*Gunnar Axén*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunnar Axén (M), Tomas Eneroth (S), Mikael Cederbratt (M), Lars-Arne Staxäng (M), Eva-Lena Jansson (S), Finn Bengtsson (M), Kurt Kvarnström (S), Hans Backman (FP), Shadiye Heydari (S), Solveig Zander (C), Jasenko Omanovic (S), Gunilla Nordgren (M), Emma Henriksson (KD), David Lång (SD), Annelie Karlsson (S), Magnus Ehrencrona (MP) och Christina Höj Larsen (V).

## Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2012/13:159 Gravitationspenning till egenföretagare på grund av risker i arbetsmiljön och en motion som väckts med anledning av propositionen.

En redovisning av motionen finns i bilaga 1 och regeringens lagförslag i bilaga 2.

# Utskottets överväganden

## Graviditetspenning till egenföretagare på grund av risker i arbetsmiljön

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller regeringens förslag om att en gravid försäkrad som har inkomst av annat förvärvsarbete än anställning och som bedriver näringsverksamhet ska ha rätt till graviditetspenning, om förvärvsarbetet innehåller risk för skadlig inverkan på hennes hälsa, graviditeten eller fostret samt att graviditetspenning i ett sådant fall ska lämnas för varje dag som kvinnan avstår från att utföra förvärvsarbetet.

Riksdagen bifaller vidare förslaget om att förvärvsarbete som en gravid egenföretagare utför under tid för vilken hon får sjukersättning enligt 37 kap. 3 § socialförsäkringsbalken inte ska betraktas som förvärvsarbete vid bedömningen av rätten till graviditetspenning på grund av risker i arbetsmiljön.

### Gällande ordning

En försäkrad som är gravid har rätt till graviditetspenning om graviditeten sätter ned hennes förmåga att utföra sitt förvärvsarbete med minst en fjärdedel, och hon inte kan omplaceras till annat, mindre ansträngande arbete (10 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken, förkortad SFB).

Vidare har en försäkrad som är gravid rätt till graviditetspenning om hon inte får sysselsättas i sitt förvärvsarbete på grund av en föreskrift om förbud mot arbete under graviditeten som har meddelats med stöd av 4 kap. 6 § arbetsmiljölagen (1977:1160), och inte kan omplaceras till annat arbete (10 kap. 3 § första stycket SFB).

I 4 kap. 6 § arbetsmiljölagen anges att om ett arbete medför särskild risk för vissa grupper av arbetstagare kan regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket meddela föreskrift om förbud mot att arbetet utförs av sådana arbetstagare eller föreskriva att särskilda villkor ska gälla när arbetet utförs av dessa.

Graviditetspenning vid nedsatt arbetsförmåga lämnas för varje dag nedsättningen består. Ersättningen lämnas dock tidigast fr.o.m. den 60:e dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse (10 kap. 6 § SFB). Graviditetspenning vid förbud mot förvärvsarbete lämnas för varje dag som förbudet gäller (10 kap. 7 § SFB). Graviditetspenning lämnas i båda fallen längst t.o.m. den elfte dagen före den beräknade tidpunkten för barnets

födelse (10 kap. 8 § SFB). Hel graviditetspenning motsvarar sjukpenning på normalnivån, dvs. 80 procent av sjukpenninggrundande inkomst x 0,97 (10 kap. 10 § och 28 kap. 7 § SFB).

När det gäller föräldrapenning föreskrivs i 12 kap. 5 § första stycket SFB att barnets mor har rätt till föräldrapenning fr.o.m. den 60:e dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse.

## **Propositionen**

### *Rätt till graviditetspenning för egenföretagare på grund av risker i arbetsmiljön*

Finansieringen av trygghetssystemen bygger på god tillväxt, fler och växande företag och ökad sysselsättning. Det är därför viktigt att främja företagande och att eftersträva en ökad balans i försäkringsvillkoren mellan anställda och företagare genom tydligare och mer rättvisa regler. Enligt regeringen är det inte tillfredsställande att möjligheten att beviljas graviditetspenning på grund av risker i arbetsmiljön beror på om man är anställd eller egenföretagare.

En gravid kvinna som omfattas av socialförsäkringen och som utsätts för risker för skadlig inverkan på hennes hälsa, graviditeten eller fostret på grund av arbetsmiljön bör ha rätt till graviditetspenning. Den möjligheten finns i dag för arbetstagare, och regeringen föreslår därför att möjligheten utvidgas till att gälla även kvinnor som är egenföretagare. Regeringen föreslår vidare att graviditetspenning enligt den nya bestämmelsen ska lämnas för varje dag som kvinnan avstår från förvärsarbete.

Det finns inte någon legaldefinition av begreppet egenföretagare inom socialförsäkringen. Enligt den nu föreslagna bestämmelsen utgörs målgruppen av gravida försäkrade som har inkomst av annat förvärsarbete än anställning och som bedriver näringsverksamhet som enskilda näringsidkare (enskild firma) eller som delägare i ett handels- eller kommanditbolag. Den som bedriver näringsverksamhet genom ett aktiebolag eller en ekonomisk förening har inte härigenom någon inkomst av annat förvärsarbete än anställning och betraktas således inte som egenföretagare i detta sammanhang. Sådana försäkrade kan vara anställda av bolaget eller föreningen. De har då möjlighet att beviljas graviditetspenning enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare.

Det är Försäkringskassan som ska bedöma om arbetsmiljön innehåller någon risk för skadlig inverkan på hälsan, graviditeten eller fostret. Vid bedömningen av vilka arbetsmiljöfaktorer som kan utgöra en sådan risk kan Försäkringskassan ta ledning av Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2007:5) om gravida och ammande arbetstagare samt verkets allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna. Det innebär dock inte att myndigheten i sin bedömning ska bortse från andra risker som inte är upptagna i föreskrifterna.

### *Bedömning av förvärvsarbete under tid med sjukersättning*

För försäkrade som för juni 2008 har beviljats en icke tidsbegränsad sjukersättning eller som före den 1 juli 2008 har beviljats nämnda ersättning för tiden fr.o.m. juli 2008 och som förvärvsarbetar med utnyttjande av den arbetsförmåga som han eller hon antogs sakna när beslutet om sjuk- eller aktivitetsersättning fattades gäller en specialbestämmelse i 37 kap. 3 § SFB, som möjliggör att en på särskilt sätt beräknad sjukersättning ändå betalas ut, s.k. steglös avräkning. Eftersom förvärvsarbete som avses i 37 kap. 3 § SFB inte beaktas vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst har sådant förvärvsarbete inte heller ansetts böra beaktas vid bestämmande av rätten till dagersättningar som baseras på sådan inkomst, t.ex. graviditetspenning. Detta framgår i fråga om graviditetspenning av 10 kap. 2 § andra stycket och 3 § andra stycket SFB.

Mot bakgrund härav föreslår regeringen att förvärvsarbete som en gravid egenföretagare utför under tid för vilken hon får sjukersättning enligt 37 kap. 3 § SFB inte ska betraktas som förvärvsarbete vid bedömningen av rätten till graviditetspenning på grund av risker i arbetsmiljön.

### *Ikraftträdande och konsekvenser*

Regeringen föreslår att lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2014.

Antalet egenföretagare som kan komma i fråga för att beviljas graviditetsersättning kan antas uppgå till drygt 80 personer per år, och statens utgifter för anslaget 1:2 Föräldraförsäkring bedöms öka med drygt 11 miljoner kronor per år fr.o.m. 2014. De administrativa kostnaderna bedöms kunna hanteras inom Försäkringskassans ram.

### **Utskottets ställningstagande**

Utskottet konstaterar att det inte har väckts några motioner med anledning av regeringens förslag. Utskottet har inte något att invända mot förslaget och det tillstyrks därför.

## Socialförsäkringsförmåner i övrigt vid graviditet

### **Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om en generell graviditetspenning.

Jämför reservation (MP) och särskilt yttrande (S).

## Bakgrund

Riksdagen beslutade, i enlighet med socialförsäkringsutskottets förslag i betänkandet 2010/11:SfU1, att tillkänna för regeringen att regeringen borde göra en särskild översyn av regelverket och tillämpningen av de olika socialförsäkringsförmåner som kan komma i fråga vid graviditet samt överväga om det behövs förändringar eller förtydliganden i SFB (rskr. 2010/11:121).

Som en följd av tillkännagivandet gav regeringen Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) i uppdrag att analysera tillämpningen av lagstiftningen inom sjukpenning och graviditetspenning i ärenden som rör kvinnor med graviditetsrelaterade besvär och vid behov redovisa förslag till åtgärder. ISF överlämnade i november 2011 rapporten Graviditetspenning och sjukpenning vid graviditet (2011:16). Enligt ISF är utredningarna, bedömningarna och beslutsmotiveringarna i sjukpenningärendena i de flesta fall av god kvalitet. Dock finns flera problem i tillämpningen av reglerna om graviditetspenning. Flertalet av dessa hör samman med hur den rättslägesanalys som Riksförsäkringsverket (RFV) publicerade 1992 används. Försäkringskassan gör i alltför liten utsträckning en individuell prövning och förlitar sig i alltför stor utsträckning på förekomst av tunga lyft i arbetet för den försäkrade. En alltför strikt tillämpning av rättslägesanalysen innebär att hänsyn varken tas till de senaste 20–30 årens utveckling på det medicinska området, till den förändring som arbetsförhållandena inom många yrkesgrupper genomgått eller till förändringen av arbetsmarknaden som helhet. Vidare är beslutsmotiveringarna bristfälliga i en tredjedel av besluten. Därtill anser ISF att Försäkringskassan i större utsträckning borde ha utrett möjlighet till omplacering av de försäkrade innan beslut om graviditetspenning fattats. ISF redovisar ett 15-tal rekommendationer om förbättringar, bl.a. när det gäller utbildning av handläggare.

Av regleringsbrevet för 2013 avseende Försäkringskassan framgår att kassan ska redovisa en analys av rättsläget utifrån domar från förvaltningsdomstolar bl.a. när det gäller prövning av gravida försäkrades rätt till sjukpenning vid graviditetsrelaterade besvär. Uppdraget ska redovisas senast den 18 november 2013.

I ett beslut den 23 maj 2013 uppdrog regeringen åt ISF att följa upp tillämpningen av lagstiftningen om graviditetspenning med anledning av den tidigare granskning som ISF redovisade i rapporten 2011:16. Om uppföljningen visar att det finns brister i tillämpningen ska förslag till åtgärder lämnas. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2014.

## Propositionen

Regeringen ser för närvarande inte något behov av att överväga lagändringar. Nya vägledande domstolsavgöranden, bl.a. i mål där det i arbetsuppgifterna inte ingått tunga lyft, Försäkringskassans kontinuerliga kvalitetsförbättringsarbete och de åtgärder som myndigheten nu vidtar (framtagande



av en åtgärdsplan och lokalisering av ärendehandläggningen till Göteborg) bör leda till en mer likformig tillämpning av socialförsäkringsförmånerna till gravida. Regeringen anser dock att det är av stor vikt att fortsätta att följa utvecklingen av hur lagstiftningen om graviditetspenning och sjukpenning tillämpas i ärenden som rör kvinnor med graviditetsrelaterade besvär. Regeringen har därför uppdragit åt Försäkringskassan att analysera rättsläget när det gäller gravida försäkrades rätt till sjukpenning och åt ISF att följa upp tillämpningen av lagstiftningen om graviditetspenning. Härutöver behövs enligt regeringen för närvarande inga ytterligare åtgärder. Enligt regeringen är tillkännagivandet med detta slutbehandlat.

## **Motionen**

I motion 2012/13:Sf14 av Magnus Ehrencrona och Gunvor G Ericson (båda MP) begärs ett tillkännagivande om att låta utreda förslaget om generell graviditetspenning. Motionärerna framhåller att det är svårt för läkare och handläggare hos Försäkringskassan att i enskilda fall förstå exakt vilka arbetsuppgifter som en gravid har på sin arbetsplats och hur den individuella graviditeten påverkas. Förslaget i rapporten Gravida kvinnors situation (RFV analyserar 2003:7) om en generell graviditetspenning är intressant och bör enligt motionärerna utredas närmare.

## **Utskottets ställningstagande**

Dåvarande RFV ansåg i nyss nämnda rapport att det fanns behov av att överväga ett införande av en generell havandeskapspenning (numera graviditetspenning) eller föräldrapenning. Förslagsvis kunde 30–50 dagar med generell havandeskapspenning eller föräldrapenning ersätta andra ersättningsformer i slutet av graviditeten. Dagarna skulle inte kunna sparas till efter barnets födelse. Enligt RFV skulle de väntade effekterna av en sådan reform bl.a. vara att likformigheten över landet ökade och att systemet blev mer överblickbart och lättförståeligt. Dock skulle en sådan förmån medföra ökade utgifter eftersom föräldrapenningen inte skulle kunna kvittas mot den nya förmånens kostnader. RFV ansåg också att en ny förmån skulle medföra viss ”inrekrytering” samtidigt som frånvaron från arbetsmarknaden kunde komma att förlängas. Som ett alternativ ansåg RFV att det borde göras en översyn av havandeskapspenningen.

Enligt ISF:s rapport 2011:16 uppbär i genomsnitt sju av tio kvinnor ersättning från Försäkringskassan i form av graviditetspenning, sjukpenning eller föräldrapenning under graviditetens sista tre månader. År 2010 hade ca 20 procent av de gravida kvinnorna sjukpenning någon gång under de tre sista månaderna. Var femte gravid kvinna fick samma år graviditetspenning.

När det gäller frågan om införande av en generell graviditetspenning anser utskottet att det finns skäl att anta att en sådan reform skulle få till följd att flertalet gravida skulle få graviditetspenning i slutet av graviditeten och att frånvaron från arbetsmarknaden därmed skulle förlängas.

Utskottet anser i likhet med regeringen att det finns skäl att avvakta Försäkringskassans analys av rättsläget när det gäller gravida försäkrades rätt till sjukpenning och ISF:s förnyade uppföljning av tillämpningen av lagstiftningen om graviditetspenning. Utskottet delar således regeringens uppfattning att det för närvarande inte finns något behov av att överväga lagändringar.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 2012/13:Sf14 (MP).

## Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservation. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

### **Socialförsäkringsförmåner i övrigt vid graviditet, punkt 2 (MP)**

av Magnus Ehrencrona (MP).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2012/13:Sf14 av Magnus Ehrencrona och Gunvor G Ericson (båda MP).

#### *Ställningstagande*

Regeringen bör låta utreda möjligheten att införa en generell graviditetspenning. Det är svårt för läkare och Försäkringskassans handläggare att i enskilda fall förstå exakt vilka arbetsuppgifter som en gravid kvinna har på sin arbetsplats och hur den individuella graviditeten påverkas. Förslaget om en generell graviditetspenning i rapporten Gravida kvinnors situation (RFV analyserar 2003:7) är intressant och bör därför utredas närmare.

## Särskilt yttrande

### **Socialförsäkringsförmåner i övrigt vid graviditet, punkt 2 (S)**

Tomas Eneroth (S), Eva-Lena Jansson (S), Kurt Kvarnström (S), Shadiye Heydari (S), Jasenko Omanovic (S) och Annelie Karlsson (S) anför:

Efter riksdagens tillkännagivande till regeringen om en särskild översyn av regelverket och tillämpningen av de olika socialförsäkringsförmåner som kan komma i fråga vid graviditet har regeringen förvisso låtit analysera tillämpningen av reglerna om graviditetspenning och sjukpenning. Någon översyn av regelverket har däremot inte skett. I den aktuella propositionen har regeringen, efter att ha redogjort för vissa uppdrag till Försäkringskassan och Inspektionen för socialförsäkringen, förklarat att det för närvarande inte finns skäl att vidta några åtgärder när det gäller gravida kvinnors rätt till förmåner från socialförsäkringen. Därmed anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat. Vår uppfattning är emellertid att tillkännagivandet ännu inte är slutbehandlat. Vi förutsätter därför att regeringen tillgodoser riksdagens begäran om en översyn av regelverket.

BILAGA 1

## Förteckning över behandlade förslag

### Propositionen

*Proposition 2012/13:159 Graviditetspenning till egenföretagare på grund av risker i arbetsmiljön:*

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.

### Följdmotionen

*2012/13:Sf14 av Magnus Ehrencrona och Gunvor G Ericson (båda MP):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta utreda förslaget om generell graviditetspenning.

BILAGA 2

## Regeringens lagförslag

### Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att det i socialförsäkringsbalken ska införas två nya paragrafer, 10 kap. 3 a och 7 a §§, samt närmast före 10 kap. 3 a § en ny rubrik av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse*

*Föreslagen lydelse*

#### **10 kap.**

##### *Risker i arbetsmiljön*

##### **3 a §**

*En gravid försäkrad som har inkomst av annat förvärvsarbete än anställning och som bedriver näringsverksamhet har rätt till graviditetspenning, om förvärvsarbetet innehåller någon risk för skadlig inverkan på hennes hälsa, graviditeten eller fostret.*

*Bestämmelserna i 2 § andra stycket tillämpas även i fall som avses i denna paragraf.*

##### **7 a §**

*Graviditetspenning enligt 3 a § lämnas för varje dag som kvinnan avstår från att utföra förvärvsarbetet.*

---

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2014.